

openUP and play F.A.I.R.

Otevřená věda na Univerzitě Palackého v Olomouci

Univerzita Palackého
v Olomouci

Univerzita Palackého
v Olomouci

Otevřená věda na Univerzitě Palackého v Olomouci

Vědecké paradigma se v současné době dynamicky mění pod vlivem principů **otevřené vědy** (open science), která je např. dle Doporučení UNESCO definována jako:

„an inclusive construct that combines various movements and practices aiming to make multilingual scientific knowledge openly available, accessible and reusable for everyone, to increase scientific collaborations and sharing of information for the benefits of science and society, and to open the processes of scientific knowledge creation, evaluation and communication to societal actors beyond the traditional scientific community“¹.

V rámci globálního směřování dostupnosti vědeckých výsledků tak vystává nutnost, aby Univerzita Palackého v Olomouci tuto změnu refletovala a integrovala ji do vlastních vědecko-výzkumných aktivit a infrastruktur, zatímco bude brát ohled na oborová specifika a další ovlivňující faktory, jako je transfer technologií nebo komercializace. Často se jedná o výsledky tvůrčí činnosti, které mají povahu duševního vlastnictví a jsou vázány dohodami, či smlouvami o mlčenlivosti.

Podpora otevřené vědy představuje **integrální součást strategického záměru** Univerzity Palackého pro období 2021+² v rámci Excelence ve výzkumu a vývoji Vědecky otevřené univerzity a v rámci Rozvíjení principu společenské odpovědnosti uvnitř i vně komunity Zdravé, společensky odpovědné a udržitelné univerzity. Zároveň v roce 2023 univerzita vypracuje **robustní strategický záměr, který bude výhradně věnován otevřené vědě** a na jehož vzniku se budou podílet zástupci univerzitních součástí.

1 UNESCO, UNESCO Recommendation on Open Science, dostupné z [www: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379949.locale=en>](http://www.unesco.org/ark:/48223/pf0000379949.locale=en).

2 Strategický záměr vzdělávací a tvůrčí činnosti Univerzity Palackého v Olomouci na období 2021+, dostupné z [www: <https://strategie.upol.cz/fileadmin/userdata/cm/strategie/doc/sz/SZ_2021__UP.pdf>](http://www.strategie.upol.cz/fileadmin/userdata/cm/strategie/doc/sz/SZ_2021__UP.pdf).

V roce 2022 Univerzita Palackého vytvořila **pracovní skupinu Open Science**, jejíž členové byli vybráni z různých součástí a centrálních univerzitních jednotek. Tato skupina zahájila svou činnost přípravou univerzitní normy, jež zároveň ošetřuje publikování v režimu open access. V roce 2023 budou lidské zdroje dedikované oblasti otevřené vědy dále posíleny zejména za účelem tvorby výše uvedené strategie otevřené vědy a koordinace této oblasti jak na vertikální, tak i horizontální úrovni. Další pilíř otevřené vědy představuje **Knihovna Univerzity Palackého (KUP)**, která poskytuje podporu a poradenství pro publikování v režimu open access (např. výběr časopisu/repozitáře, ověřování časopisů, otevřené licence) a správu výzkumných dat (např. plány nakládání s výzkumnými daty, soulad s FAIR principy). Základní informace o problematice, příklady dobré praxe, aktuality a přehled nabízených služeb KUP zveřejňuje na speciálním **webu Open Science**³. Knihovna se dále podílí na vzdělávání v oblasti otevřené vědy a popularizaci problematiky, např. prostřednictvím seminářů v rámci tzv. Open Access Week. **Vzdělávání** v oblasti otevřené vědy bude počínaje rokem 2023 **systematizováno a rozšířeno o cílovou skupinu studentů doktorských programů**. Zájem o otevřenou vědu probíhá i na individuální úrovni prostřednictvím participace v různých národních iniciativách, jako jsou **European Open Science Cloud v ČR**, Pracovní skupina Open Science Asociace knihoven vysokých škol ČR a Pracovní skupina Otevřená věda České asociace manažerů a administrátorů ve výzkumu.

Na národní úrovni se Univerzita Palackého plánuje zapojit do konsorcia výzkumných univerzit v rámci výzvy **Open Science I Operačního programu Jana Amose Komenského**.

Co se týče úrovně mezinárodní, otevřená věda je a bude nadále rozvíjena na Univerzitě Palackého i díky členství v **Aurora Alliance for European universities**⁴. Aliance Aurora, která byla vytvořena v roce 2016, je konsorciem osmi výzkumných univerzit, jehož hlavním zaměřením je společenský

3 Univerzita Palackého, Open Science, dostupné z www: <<https://openscience.upol.cz/>>.

4 Aurora Alliance, dostupné z www: <<https://aurora.upol.cz/>>.

dopad společně organizovaných výzkumných aktivit, kam oblast otevřené vědy neoddělitelně patří. V rámci programu Erasmus+ např. alianční partneři vyvinuli **SDG (Sustainable Development Goals) Dashboard⁵** a **SDG textový klasifikátor**, který byl vytvořen pomocí strojového učení na základě výzkumných metadat aliance a který slouží pro hodnocení společenské relevance a dopadu na společnost výzkumu prostřednictvím mapování vědeckých publikací na 17 cílů udržitelného rozvoje⁶. Aurora Alliance navíc nyní získala **excellentní hodnocení od Evropské komise** za progres, kterého v rámci programu Erasmus+ dosáhla.⁷

“This alliance has made remarkable progress and can serve as a model of what is possible to achieve as an alliance.”

Zdroj: European Commission, Erasmus+: Individual Progress Review Report. Draft.

Nejrůznější aspekty otevřené vědy jsou dále řešeny v aktuálně probíhajícím H2020 SwafS projektu **Aurora Alliance – Research and Innovation for Societal Impact (Aurora RI)⁸**. V rámci Work Package 3 (WP3), který se věnuje oblasti **Sharing Infrastructure & Resources**, univerzity Aurory podporují sdílení zdrojů, aby dále posílily excellentní výzkum v rámci aliance. Tato pracovní skupina např. shromáždila databázi výzkumných dat, know-how, přístrojů, infrastruktur a sítí, které jsou dostupné v rámci sítě univerzit Aurora Universities⁹. Pro usnadnění sdílení zdrojů aliance Aurora v současné době pracuje na memorandu o porozumění mezi partnery, které umožní ještě snadněji realizovat spolupráci v rámci celé Aurory. **Work Package 6 (WP6)** je výhradně zaměřen na **Open Science** a v současnosti např. řeší automatizované napojení aliančních výzkumných metadat na **OpenAIRE Monitor¹⁰**, kde má aliance Aurora vlastní **dashboard¹¹** včetně statistického přehledu využití principů

5 Aurora Alliance, dostupné z www: <<https://aurora-universities.eu/sdg-research/>>.

6 OSN, dostupné z www: <https://sdgs.un.org/#goal_section>.

7 European Commission, Erasmus+: Individual Progress Review Report. Draft.

8 Aurora Alliance, dostupné z www: <<https://cordis.europa.eu/project/id/101035804>>.

9 Aurora Alliance, dostupné z www: <<https://aurora-universities.eu/research-resources/>>.

10 OpenAIRE, dostupné z www: <<https://monitor.openaire.eu/about>>.

11 OpenAIRE Monitor, dostupné z www: <<https://monitor.openaire.eu/dashboard/aurora/overview>>.

otevřené vědy ve výsledcích výzkumu. Další významnou aktivitou WP6 je propojování stávajících znalostí, metodik a přístupů k otevřené vědě

pro vytvoření vlastního **Open Science Training Kit**, který by následně sloužil k vzdělávání v této oblasti, a to nejen v rámci aliance Aurora. Třetí aktivitou pro efektivní šíření dobré praxe otevřené vědy je účast Univerzity Palackého v programu **Open Science Community Incubator**¹². Program vytvořila iniciativa International Network of Open Science & Scholarship Communities INOSC¹³ s cílem podpořit vytváření místních komunit (tzv.

Open Science Communities, OSC), jež akcelerují přijetí principů otevřené vědy jako standardu ve vědě a výzkumu. Program vychází z dobré praxe získané budováním a šířením komunit převážně na univerzitách v Nizozemí.

Univerzita Palackého si klade za cíl připojit se k INOSC a vytvořit vlastní OSC a podporovat její činnost.

V roce 2023 se v rámci plánu realizace strategického záměru¹⁴ Univerzita Palackého prioritně zaměří na dvě **klíčové oblasti otevřené vědy**, tj. oblast **otevřeného přístupu vědeckých publikací** (Open Access, OA) a oblast **správy výzkumných dat** (Research Data Management, RDM) s důrazem na jednoznačné nastavení kvalitních kompetencí při správě výzkumných dat na jednotlivých součástech a centrálních jednotkách univerzity.

Pro zajištění funkční infrastruktury pro oblast otevřeného přístupu byla provedena úprava vnitřních norem a předpisů pro **nakládání se zaměstnaneckými díly** za účelem odstranění legislativně právních překážek pro publikování včetně publikování děl v otevřeném režimu. Univerzita vytváří **institucionální repozitář**, který zajišťuje jednak dlouhodobé uklá-

12 INOSC Starter Kit, dostupné z [www: <http://www.startyouosc.com/docs/>](http://www.startyouosc.com/docs/).

13 INOSC, dostupné z [www: <http://www.osc-international.com/>](http://www.osc-international.com/).

14 Plán realizace strategického záměru vzdělávací a tvůrčí činnosti Univerzity Palackého v Olomouci na rok 2023, dostupné z [5](http://www: <http://strategie.upol.cz/fileadmin/userdata/cm/strategie/doc/sz/PRSZ_2023_UP.pdf>.</p></div><div data-bbox=)

dání a dostupnost **metadatových záznamů**, jež jsou v souladu s Obecnými doporučeními pro metadatový popis výsledků výzkumu¹⁵ a v souladu s požadavky poskytovatelů financí, jednak dlouhodobé ukládání a dostupnost **strojově čitelných elektronických verzí otevřených vědeckých publikací**. Univerzita se dále zasadí o rozvoj repozitáře za účelem registrace v Directory of Open Access Repositories (OpenDOAR) a propojení s agregátory na národní (např. Národní katalog repozitářů v rámci plánovaného projektu IPs CARDS) a mezinárodní úrovni (např. OpenAIRE). Publikování v otevřeném formátu bude podporováno prostřednictvím členství Univerzity Palackého v konsorciu CzechElib¹⁶ řízeného Národní technickou knihovnou (NTK), jehož cílem je zajišťovat centrální nákup a správu klíčových elektronických informačních zdrojů (EIZ) pro výzkumnou a vzdělávací sféru v ČR. Na období 2023–2027 je sjednáno několik **transformačních smluv** s vybranými zahraničními vydavateli, díky nimž budou moci korespondující autoři z Univerzity Palackého publikovat články ve vybraných časopisech v otevřeném přístupu zdarma, případně se slevou. Knihovna Univerzity Palackého se aktivně zapojila do procesu vyhodnocování realizace vyjednaných transformačních smluv, monitorování finančních toků spojených s publikováním v otevřeném přístupu a následného vyjednávání navazujících smluv v rámci konsorcia CzechElib. V oblasti persistentních identifikátorů již v roce 2018 Univerzita Palackého udělila autorům povinnost zřídit si **Open Research and Contributor ID (ORCID)** a uvádět jej u výsledků vědy a výzkumu pro účely jednoznačné identifikace vlastních původců výsledků vědy a výzkumu. Využívání ORCID identifikátoru bude dále rozvíjeno v roce 2023 připojením se do národního konsorcia ORCID, koordinovaného NTK v rámci projektu IPs CARDS. Otevřený přístup bude zároveň Univerzitou Palackého podporován prostřednictvím **vlastní vydavatelské činnosti**. V současné době **Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci** vydává více než dvě desítky odborných, recenzovaných periodik, z nichž **třináct je již vydáváno ve formátu open access** (např. Biomedical Papers, Acta Gymnica,

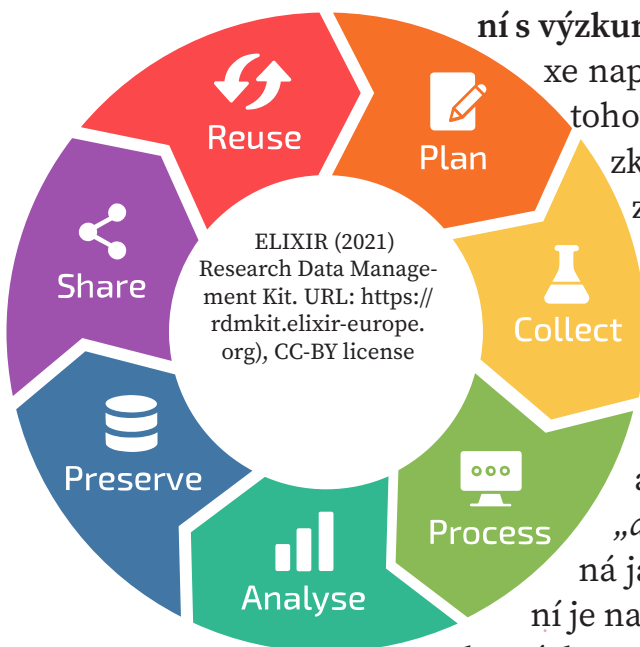

15 Národní technická knihovna, 2022, dostupné z [www: <https://doi.org/10.48813/yt6w-6h15>](https://doi.org/10.48813/yt6w-6h15).

16 CzechElib, dostupné z [www: <https://www.czechelib.cz/cs/21-o-czechelib>](https://www.czechelib.cz/cs/21-o-czechelib).

International and Comparative Law Review) a sedm periodik se nachází v transformační fázi nebo bude transformováno v roce 2023.

V rámci rozvoje druhé klíčové oblasti, tj. oblast správy výzkumných dat, Univerzita Palackého uspořádala v roce 2022 **průzkum způsobů nakládání s výzkumnými daty** za účelem zmapování aktuální praxe napříč obory a univerzitními součástmi. Výsledky tohoto průzkumu potvrzují, že praxe ukládání výzkumných dat jak do obecných, tak i oborově zaměřených repozitářů již existuje na decentralizované úrovni. Výsledky zároveň univerzita využije v roce 2023 pro **sestavení strategie a metodiky výlučně zaměřené na nakládání s výzkumnými daty** (Research Data Policy), které budou v souladu s oborovými specifiky a potřebami, **FAIR principy** a tzv. principem „as open as possible, as closed as necessary“ (otevřená jak jen možno, uzavřená jen jak nutno), a doplní je nastavením odpovídajících kompetencí ve vědecko-výzkumných skupinách. Funkční infrastrukturu pro správu výzkumných dat bude Univerzita Palackého rozvíjet také formou implementace nástroje pro tvorbu plánů nakládání s výzkumnými daty (data management plan). Oficiálně podporovaným nástrojem se stane **Data Stewardship Wizard**¹⁷, který je již nyní využíván v rámci výše uvedené aliance Aurora. V neposlední řadě bude Univerzita Palackého rozvíjet podporu a vzdělávání v oblasti tzv. **FAIRifikace, technologií, práva, etiky a bezpečnosti**, a během prvních měsíců roku 2023 přijme **soubor pravidel pro řešení pochybení ve vědě a výzkumu**, který bude v souladu se stávajícím etickým kodexem UPOL.

„as open as possible, as closed as necessary“ (otevřená jak jen možno, uzavřená jen jak nutno), a doplní je nastavením odpovídajících kompetencí ve vědecko-výzkumných skupinách. Funkční infrastrukturu pro správu výzkumných dat bude Univerzita Palackého rozvíjet také formou implementace nástroje pro tvorbu plánů nakládání s výzkumnými daty (data management plan). Oficiálně podporovaným nástrojem se stane **Data Stewardship Wizard**¹⁷, který je již nyní využíván v rámci výše uvedené aliance Aurora. V neposlední řadě bude Univerzita Palackého rozvíjet podporu a vzdělávání v oblasti tzv. **FAIRifikace, technologií, práva, etiky a bezpečnosti**, a během prvních měsíců roku 2023 přijme **soubor pravidel pro řešení pochybení ve vědě a výzkumu**, který bude v souladu se stávajícím etickým kodexem UPOL.

17 Dostupné z www.aurora.ds-wizard.org/dashboard

Univerzita Palackého v Olomouci

Zpracováno k 28. 11. 2022

Garant textu: Lucie Plíhalová, prorektorka pro vědu a výzkum

© Univerzita Palackého v Olomouci, 2022

Toto dílo podléhá licenci:

